

## Matijakov stric.

(Spisal Fr. —ek.)



### I.

Naša vas ni sicer dosti drugačna, kakor so sploh vasi po svetu, zadnja in najmanjša pa tudi ni. O tem se boste že prepričali, če le omenim, da visi do osemdeset številčk nad vežnimi vrati vseh hiš, kolikor jih je malih in velikih, zidanih in lesenih. Če pa še pristavim, da stoji sredi vasi lepa župna cerkev z dvema visokima zvonikoma, šola s tremi razredi in da je v vasi tudi več cesarskih in necesarskih uradov, pa sprevidite že lahko, da sem govoril resnico jaz in po pravici trdijo vaščanje, češ „mismo zadnji ne“!

Ko sem bil še doma in sem tekal dan na dan v platnenih hlačicah in ravno taki kamižoli v šolo, zavil sem jo vedno mimo Matijakovih, čedne kmetske hiše, ki je stala in še stoji prav blizu mojega doma. Kadar pa ni bilo šolskega poduka, bodisi, da je bil četrtek ali praznik — cerkveni, šolski ali domači (tudi domače praznike smo imeli, n. pr. kadar smo klali) — dobili so me mati gotovo pri Matijakovih. Le kadar so me privezali s kakšnim delom na hišo in dom, ali pa, kadar sem moral izdelovati svoje šolske naloge, našel si me v domači hiši ali pa vsaj blizu nje. Prostih ur sem pa dokaj preživel in potratil pri Matijakovih, seveda največ po zimi. Zaradi tacihih mojih pogostih obiskov so me mati večkrat pokregali, rekoč: „Ti grdin potepeni, kar tam ostani pri Matijakovih za zmiraj!“ Včasih pa, če me ni bilo namreč posebno dolgo domov, dobil sem poleg nauka tudi kaj za nameček, nó, že veste, kaj. Vendar me pa niso zmodrili tudi taki „namečki“, vsaj za vselej ne. Ko so namreč pojenjali tisti skeleči, žgoči in pekoči občutki, sem ubral pa zopet pot pod noge in bil sem v vasi pri Matijakovih. Toda pustimo tiste koristne, vendar ne posebno prijetne nauke, opomine in „namečke“ ter se vrnimo rajše k prijetnim spominom na Matijakovega strica.

Matijakov stric — Matevžek so jim rekli odrasli ljudje, ker so bili krščeni na ime sv. Matevža — bili so v mojem času visok mož, suhi pa kakor trska. Kakošni so pa bili v mladosti, tega pa res ne vém; kajti od tistega časa, kar sem se seznanil z njimi jaz, je gotovo že čez dvajset let. Pa že takrat so imeli stric Matevž čez sedemdeset let, ali kakor so sami večkrat rekli, težilo jih je „sedem križev, ena kljuka in še čez“. Nosili so irhaste, precej oguljene hlače, ki so bile s stremeni blizu kolen pritrjene suhim nogam. Zgornji del života, ki je bil že od mladosti malo upognjen, in pa koščene, žilave roke je odevala kratka, ohlapna kamižola od višnjevega sukna z velikimi, roženimi gumbi na križ popeta. Na vrhu precej drobne glave jim je počival črn klobuk s širokimi krajci, izpod katerih je štrlel šop precej že sivih, zmršenih las. Še male, grčeve pipice v brezzobih stricvih ustih ne smem prezreti; kajti te niso vzeli nikoli iz ust, naj se je iz nje kadilo ali ne. Le kadar so molili (molili so pa radi), jedli ali jo natlačili vnovič, takrat so jo prijeli s svojo težko roko, privzdignili stolpičasti po-

krovček ter jo otrkali ob svoj široki palcev noht na levi roki. Nato so jo za kratek čas jezno vrgli na klop, rekši: „Ti tepka ti, kako ti hrešči in hrešči.“

Matijakovega strica je poznal vsak človek ne le v naši vasi, ampak tudi drugi ljudje daleč na okoli. Saj pa tudi ni bilo dobiti skoraj človeka, ki bi ne bil iskal že kedaj pri njih pomoči. Znali so pa pomagati ljudem in živini v raznih stiskah in potrebah. Vedeli so n. pr. že teden dni naprej, ali bo vreme za košnjo ali ne, če tudi niso pogledali v koledar ali pratiko — „veliko“ in „malo“ — kakoršnih pa je bilo pri Matijakovih cela skladanica raznih letnikov skupaj sešitih. Komaj se je namreč bližal advent, že so šli stric gledat k Lenovčim, ali imajo v prodajalnici že „Novo pratiko“. Prvi v vasi so jo prinesli domov, hitro pogledali, koliko tednov je od božiča do pepelnice, nato so jo položili na polico nad hišnimi vrati, ali pa so jo vtaknili za ogledalo na steni. Včasih so jo pa tudi skrili tje za podobo sv. Matevža, ki je visela v kotu nad mizo.

Dasiravno niso stric nikoli hodili v šolo, ne v domačo ne drugam, vendar so imeli precej v glavi. Poznali so vse zdravilne rože, od pelina v gredi do sladkih koreninic, kakoršnih so nakopali v bukovju pod cerkvico sv. Roka. Tam pod Matijakovo streho se je sušilo vse polno tramovje take šare, ki pomaga v bolezni. Kadar je kdo zbolel v vasi, prišel je prosit strica sveta in pomoči. „Stric, pomagajte, dajte kaj, teto bo zadušil kašelj“, prikričal je po zimi vaški otrok v Matijakovo hišo. „Jejmene, jejmene, glavo mi bo razneslo, tako me trga, stric, pomagajte“, prosila je sosedova pestunja.

Pri takih prošnjah in klicih „na pomaganje“ šli so stric pod streho in so prinesli eno ali dve prgišči „tavžentrož“, rmana, žajblja, luštrka ali koreninic, pa so dali prosilcu rekoč: „Ná, to-le skuhaj, pij tisto vodo zjutraj na tešče, pa ne preveč, tako da dvakrat pogoltneš, pa bo odleglo.“ Ali pa so rekli: „S tem-le se pokadi, pa prav dobro se pokadi, to vselej pomaga.“

Če je pa v vasi kedo umrl v kljub zdravnikovim svetom in stričevim rožam, so pa pripomnili: „Kaj čemo, vsi bomo šli za njim; ni takih rož, ki bi nas obvarovale zadnje ure.“ „Kedaj bo neki pogreb?“ so nato vprašali. Brez njih namreč niso nikogar pokopali na vaškem pokopališču. Če ga niso stric pokopavali, so hodili pa po pogrebu molit sv. rožni venec v dotično hišo, iz katere so odnesli mrliča, in sicer so molili skozi vso osmino vsak večer: stric naprej, drugi pa za njimi. Vsem bi se bilo čudno zdelo, če bi ne bilo strica pri takih pobožnostih za rajne. Le eno napako so jim očitale hudomušne ženice pri tem hvalevrednem opravilu, češ „Matijakov stric molijo prehitro!“ Tako so govorile pa le ježičnice, in še te samo zato, da so se bolj prikupile dotičnim gospodinjam, katere so jim za take neprimerne in nepotrebne opazke vrgle pri „povečerku“ večji „štrukelj“, ali pa še celo suho meseno klobásico v globoko malho.

Ker sedaj poznate, kakor upam, nekoliko vsaj Matijakovega strica, moram vam še povedati, zakaj so posebno otroci tako k njim silili in tiščali.

Stric so v svojem dolgem življenju poskusili marsikaj. To pa, kar so doživeli, pripovedovali so nam tako lepo, kakor znajo le možje stare kore-

nine. Dobro so se spominjali belohlačnih Francozov, kako so gospodovali našim krajem. Tudi na tlako so hodili in še celo v tri graščine. Pomagati so morali več let šteti ali pa vsaj metati žitno snopje iz kozolca. Več let so se skrivali po gozdih in samotnih krajih, da jih niso utaknili v vojaško suknjo.

Dasiravno so stric mnogo trpeli, dokler so bili še pri moči, vendar niso bili tudi na stara leta samo v zapečku, ampak so vedno še kaj radi delali.

Na vse zgodaj so vstajali in dostikrat so čakali sedeč pri peči, da je cerkvenik zazvonil „dnevu“. Potem so sneli z žeblja pri vratih rožnivenec ter začeli prebirati debele jagode, ali pa so polglasno molili „angeljevo češčenje“. Če je imel cerkvenik smolo, da je zaležal navadno uro zvonjenja, razjezili so se stric pri peči, ter so zamrmrali: „E, ta Pavle prerad spi; ne vem, kakšna bo letos njegova bera?“ Nato so začeli kašljati in sicer tako glasno, da jih je moral slišati hlapec, ki se je v prijetnih sanjah še valjal na ovseni slami tam v hlevu ali na svislih. Pastirček pa, ki je ležal na klopi ob drugi strani peči, začel se je krčiti in obračati, dobro vedoč, da je pri kraju s spanjem. In res se ni zmotil; kajti komaj so stric domolili, že so ga stresli za glavo rekoč: „Kaj spiš, klada lena, ne vidiš, da že sili beli dan pri vseh oknih v hišo? Vstani hitro, da boš gnal past, sivka v hlevu te že kliče več kot pol ure.“

Ko se je pa zdanilo popolnoma, pretipali so stric vse žepe svoje stare kamižole, dokler niso našli „tepke“. Ko pa je bila pipica nabasana in nažgana, puhnili so pred se dve — tri poti višnjevkasto-sivega dima, nato so šli pa na delo. Tam na črvivi klopi blizu okna je bilo nametano različno orodje, kladiva, klešče, obličji, noži, pa tudi dosti viter, palic, letev je ležalo ondi in okoli. Na trinogem stolcu sedeč, prav na takem, kakoršnega je imel čevljar Pajzel iz Male vasi, držali so stric Matevž majhen košek, kateremu so z vitrami pritrjevali locenj. Ali pa so popravljali staro košaro, katero je bila prinesla jeseni dekla domov natlačeno s korenjem ter jo je v ženski naglosti vrgla z glave na tla, jezeč se: „Trêsek, kako je težka in je.“

Kar ni stricu dala opravka domača hiša in njena družina, oskrbeli so jim ga sosedje, še več pa zgovorne sosedje, ki so jim nanesele raznega orodja v popravo in krpanje. Pri takem opraviu, delu in popravku stal sem tudi jaz večkrat poleg stričevega stolca ter poslušal, z ušesi in ustmi, razne dogodke, kakoršnih sem se namenil opisati vsaj nekaj svojim mladim znancem in neznancem.

